

مجله پژوهش و برنامه‌ریزی روستایی، سال ۳، شماره ۷، پاییز ۱۳۹۳

شاپای الکترونیکی: ۲۳۸۳-۲۴۹۵

شاپای چاپی: ۲۳۲۲-۲۵۱۴

<http://jrrp.um.ac.ir>

تحلیل عوامل تأثیرگذار بر تمایل و شرکت باغداران در کلاس‌های آموزشی - ترویجی در استان آذربایجان غربی

مرتضی اکبری^{۱*} - علی اسدی^۲ - عبدالمطلب رضایی^۳ - ضرغام عبدالهی^۴

۱- استادیار کارآفرینی در فناوری، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۲- استاد اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۳- استادیار اقتصاد و توسعه کشاورزی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

۴- دانشجوی کارشناسی ارشد مدیریت کارآفرینی، دانشگاه تهران، تهران، ایران

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۱۰/۲۲   صص ۶۳-۷۴   تاریخ تصویب: ۱۳۹۳/۰۳/۰۳

چکیده

هدف: توسعه برنامه‌های ترویجی چالشی است که پیش روی متخصصان و برنامه‌ریزان ترویج می‌باشد و به صرف زمان زیاد و تعهد افراد نیاز دارد که بر موفقیت یا شکست برنامه‌ها تأثیرگذار است؛ بنابراین، امروزه اهمیت برنامه‌های آموزشی - ترویجی برای توانمندسازی کشاورزان اهمیت زیادی دارد؛ اما بسیاری از کشاورزان به دلایل متعددی تمایلی به شرکت در این برنامه‌ها ندارند و رضایت کشاورزان و حساسیتی برنامه‌ها اهمیت زیادی دارد. با توجه به این مطلب، هدف از انجام تحقیق حاضر، تحلیل عوامل تأثیرگذار بر تمایل و شرکت باغداران در کلاس‌های آموزشی - ترویجی بود.

روش: جامعه آماری تحقیق حاضر باغداران استان آذربایجان غربی بودند که تعداد ۲۳۱ نفر با استفاده از روش نمونه‌گیری طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. ابزار تحقیق پرسشنامه‌ای بود که براساس ادبیات نظری تدوین شد و روایی آن از طریق روایی صوری و سازه محاسبه گردید. همچنین، روایی صوری پرسشنامه به تأیید صاحب‌نظران کشاورزی رسید و روایی سازه از طریق نرم‌افزار تأیید گردید. پایایی ترکیبی پرسشنامه با استفاده از نرم‌افزار لیزرل محاسبه شد و نشان داد که شاخص‌های تحقیق از پایایی نسبتاً مناسبی برخوردار هستند.

یافته‌ها: نتایج حاصل از آزمون تی مستقل نشان داد که باغداران شرکت‌کننده در برنامه‌های ترویجی تمایل بیشتری نسبت به باغداران شرکت‌نکرده، برای مشارکت در برنامه‌های آموزشی - ترویجی دارند. براساس نتایج حاصل از ضرایب مسیر، متغیرهای نگرش، باورهای رفتاری بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته تمایل به شرکت در برنامه‌های ترویجی داشته‌اند.

محدودیت‌ها/ راهبردها: به دلیل اینکه این نظریه تنها به بررسی سازه‌های درونی می‌پردازد، محققان می‌توانند در تحقیقات بعدی این مدل را با سایر مدل‌ها تلفیق کنند.

راهکارهای عملی: نتایج نشان داد که آموزش‌های کارآفرینی، کارآمد هستند و توصیه می‌شود با هرچه بهتر کردن این آموزش‌ها، توجه مخاطبان بیشتر جلب شود.

اصالت و ارزش: در این تحقیق با استفاده از یکی از نظریه‌های مطرح در روان‌شناسی، به بررسی رفتار مشارکتی کشاورزان پرداخته شده است که نتایج آن برای کارشناسان و مروجان کشاورزی مناسب است.

کلیدواژه‌ها: مشارکت، باغداران، تمایل، نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، برنامه‌های ترویجی.

۱. مقدمه

۱.۱. طرح مسئله

توسعه برنامه‌های ترویجی چالشی است که پیش روی متخصصان و برنامه‌ریزان ترویج می‌باشد و به صرف زمان زیاد و تعهد افراد نیاز دارد که بر موفقیت یا شکست برنامه‌ها تأثیرگذار است (فورد^۱، ۱۹۹۵). نتایج مطالعات نشان داده است که وظیفه اصلی نهادها و سازمان‌های ترویجی، ارائه آموزش‌های کشاورزی به باغداران در رابطه با فناوری‌های نوین و مباحث مربوط به مزرعه است. بسیاری از این مطالعات اهمیت خدمات ترویجی را برای افراد دارای نفع نشان داده‌اند. در این مطالعات، بسیاری از باغداران از خدمات ترویجی اظهار رضایت نموده‌اند و بیان کرده‌اند که مشارکت در برنامه‌های ترویجی در موفقیت و افزایش عملکرد آن‌ها نقش بسزایی داشته است (حبیب، بیرکنهولز، و وستون^۲، ۱۹۸۷؛ فورد، ۱۹۹۵). سالیانه هزینه‌های زیادی صرف ارائه برنامه‌های ترویجی می‌شود؛ در نتیجه، برنامه‌های ترویجی باید به صورت هرچه‌بهتری ارائه شوند و برای بهبود خدمات ترویجی اقداماتی صورت پذیرد (برونینگ، رادهاکرسم، و رولینز^۳، ۱۹۹۲). در این رابطه، شناسایی گروه هدف اهمیت زیادی دارد که در بسیاری از مطالعات به آن اشاره شده است (حبیب و همکاران، ۱۹۸۷؛ برونینگ و همکاران، ۱۹۹۲؛ اسمیت، دورگان، و ایورسن^۴، ۲۰۰۰).

مروجان کشاورزی باید شناخت کافی و دقیقی از گروه هدف داشته باشند و بر روی نیازها و انتظارات آن‌ها تمرکز نمایند (اسمیت و همکاران، ۲۰۰۰؛ پلیس^۵، ۲۰۰۱)؛ بنابراین، شناخت کافی از افراد شرکت‌کننده و دلیل مشارکت آن‌ها در برنامه‌های آموزشی- ترویجی از جمله مواردی است که در زمان برنامه‌ریزی فعالیت‌های آموزشی باید مورد توجه قرار گیرد (برونینگ و همکاران، ۱۹۹۲). نتایج مطالعات نشان داده است که کارکنان و مدیران ترویج نتوانسته‌اند آن‌طور که بایسته و شایسته است، در این برنامه‌ها به اهداف خود دست یابند. یکی از دلایل دست‌نیافتن به این اهداف، مشارکت- نکردن و تمایل نداشتن کافی باغداران در برنامه‌های آموزشی- ترویجی بوده است؛ بنابراین، محققان و مدیران ترویج تمایل زیادی به شناسایی و بررسی انگیزه‌های باغداران برای مشارکت در برنامه‌های ترویجی دارند.

باید توجه داشت که رضایت ارباب‌رجوع و حساسی برنامه‌های ترویجی یکی از عوامل موفقیت این برنامه‌ها است؛ در نتیجه، مروجان باید به‌طور مداوم به شناخت محیط و گروه هدف برنامه‌ها اقدام نمایند. تحقیقات موجود نشان داده‌اند که کیفیت برنامه‌های ترویجی

برای پیشبرد اهداف برنامه‌ها و حفظ بهره‌برداران از اهمیت زیادی برخوردار است و باید از سوی محققان و مروجان، اقدامات و راهکارهایی برای بهبود برنامه‌ها صورت گیرد (نورلند^۶، ۱۹۹۲؛ بولینگ^۷، ۲۰۰۱؛ عباسی و اکبری، ۱۳۹۰؛ غیاثوندغیائی، میرک‌زاده، و اکبری، ۱۳۹۲؛ ویسی، محمودی، و شریفی‌مقدم، ۱۳۸۹).

براین اساس، مروجان اشاره نموده‌اند که علاقه زیادی به شناخت عوامل مؤثر بر توسعه مشارکت باغداران در برنامه‌های ترویجی دارند. ارزش‌یابی‌های بسیاری از این برنامه‌ها انجام شده است؛ اما نتایج این ارزش‌یابی‌ها نشان داده است که اطلاعات به‌دست‌آمده پاسخ‌گوی این مسئله نبوده است که چرا دقیقاً باغداران در برنامه‌های ترویجی شرکت نمی‌کنند (کلارک- ریچاردسون^۸، ۲۰۰۳).

بسیاری از برنامه‌های ارزش‌یابی نشان داده‌اند که مشارکت یا مشارکت‌نکردن باغداران در برنامه‌های ترویجی، به عواملی مانند روش‌های ارائه برنامه، افراد ارائه‌کننده اطلاعات و موقعیت جغرافیایی منطقه بستگی دارد (ژاکوب و فرر^۹، ۲۰۰۰). بسیاری از تحقیقات نتوانسته‌اند کاملاً به بررسی دلایل مشارکت‌نکردن کشاورزان و باغداران در برنامه‌های ترویجی بپردازند. یکی از علل آن ممکن است نامناسب بودن ابزار اندازه‌گیری در تحقیقات باشد؛ به این صورت که ابزار استاندارد برای سنجش میزان مشارکت باغداران در برنامه‌های ترویجی وجود نداشته است و بیشتر ابزارهای مورد استفاده به بررسی متغیرهای بیرونی تأثیرگذار بر مشارکت باغداران پرداخته‌اند و کمتر به بررسی ابعاد روان‌شناختی مشارکت باغداران پرداخته‌اند؛ براین اساس، با توجه به موارد ذکر شده، هدف مطالعه حاضر، تحلیل عوامل تأثیرگذار بر تمایل و شرکت باغداران در کلاس‌های آموزشی- ترویجی و نیز تحلیل متغیرهای متمایزکننده باغداران شرکت‌کننده و شرکت‌نکرده در برنامه‌های ترویجی است.

۲. روش‌شناسی تحقیق

تحقیق حاضر براساس مطالعه کلارک- ریچاردسون (۲۰۰۳) انجام شده است که گویه‌های این تحقیق در بافت و موقعیت ایران مطابقت داده شدند. (کار کلارک- ریچاردسون (۲۰۰۳) در مرحله سنجش روایی تحقیق با کمک صاحب‌نظران و متخصصان اصلاح شد و برخی از موارد حذف گردید و برخی از موارد دیگر اضافه شد). تحقیق حاضر، کمی و به روش پیمایشی انجام شده است. ابزار جمع‌آوری مورد استفاده پرسشنامه بوده است و جامعه آماری تحقیق، باغداران استان آذربایجان غربی بودند که براساس جدول کریجسی و مورگان، ۲۳۱ نفر از آن‌ها (۱۳۷ نفر از باغداران شرکت‌کننده در برنامه‌های ترویجی و ۹۴ نفر از باغداران شرکت‌نکرده)، انتخاب شدند. روش نمونه‌گیری

رفتار و فعالیت‌های مردم را در موقعیت‌های مشخص توضیح دهند. یکی از نشانه‌های موفقیت این نظریه‌ها در تحلیل رفتار انسان‌ها، ماندگاری این نظریه‌ها بوده است. آیزن و فیش‌بین^{۱۱} (۱۹۸۰ الف) مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده را برای فعالیت‌های اجتماعی ارائه داده‌اند و این نظریه نشان داده است که در طی این سال‌ها از اعتبار زیادی برخوردار می‌باشد. این نظریه در دهه ۱۹۹۰ بازنگری شد و متغیرهای جدیدی به آن اضافه گردید (آیزن، ۲۰۰۵). لئون، پراگینی، و ایرکلانی^{۱۲} (۱۹۹۹) به سه نظریه مختلف در زمینه ارتباط رفتار و نگرش اشاره کرده‌اند: نظریه عمل منطقی (TRA)^{۱۳} که از سوی آیزن و فیش‌بین (۱۹۸۰ ب) و فیش‌بین و آیزن (۱۹۷۵) مطرح شده است؛ نظریه خودکنترلی^{۱۴} که توسط باگری^{۱۵} (۱۹۹۲) مطرح شده است و نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده (TPB)^{۱۶} که از سوی آیزن (۱۹۸۵) و سپس، آیزن و مادن^{۱۷} (۱۹۸۶) ارائه شده است و در واقع، مدل توسعه‌یافته نظریه عمل منطقی می‌باشد. مبنای نظری تحقیق حاضر، نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده است که برای پیش‌بینی و شناخت رفتار تشکیل شده است (باگری، ۱۹۹۲؛ لئون و همکاران، ۱۹۹۹). این نظریه به این دلیل انتخاب شد که نسبت به نظریه‌های قبلی کامل‌تر و منسجم‌تر است و علاوه بر این، از محبوبیت بیشتری در بین محققان برای سنجش سازه‌های روان-شناختی برخوردار است. همانطور که آیزن و فیش‌بین (۱۹۸۰ الف) اشاره کرده‌اند، هدف اصلی این نظریه، پیش‌بینی فعالیت و شناخت رفتار خاص است. متغیرهای اصلی این نظریه در شکل (۱) توضیح داده شده است.

در زمینه کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، تحقیقات زیادی انجام شده است. این نظریه در تبیین بسیاری از علت‌ها مانند رفتار بازخورد، اوقات فراغت، آموزش، بازاریابی، پیش‌بینی رفتار، در حوزه‌های کشاورزی و منابع طبیعی مناسب است (پوتا و رکولاس^{۱۸}، ۲۰۰۱؛ برنات و روشویچ^{۱۹}، ۲۰۰۸؛ کارپینن^{۲۰}، ۲۰۰۵؛ حاتم^{۲۱}، ۲۰۰۶؛ کرمی و منصورآبادی، ۲۰۰۷؛ برگوت، آندرستین، ساتکامپ، ون‌ورکام، و هاین^{۲۲}، ۲۰۰۴؛ رحمان^{۲۳} و همکاران، ۲۰۰۷).

نتایج تحقیق نورلند (۱۹۹۲) نشان داد که پنج عامل کاهش مشکلات و مقررات دولتی، تعهد زیاد به سازمان ترویج، تعاملات سازنده اجتماعی، کیفیت زیاد اطلاعات و وجود مشوق‌های درونی زیاد، دلیل مشارکت افراد در فعالیت‌های ترویجی بوده‌اند. نتایج این مطالعه نشان داد که مشارکت مردم در برنامه‌های ترویجی، براساس شناخت آن‌ها از ترویج و فرصت‌هایی که یاد می‌گیرند و برای آن‌ها فراهم می‌باشد، صورت می‌گیرد؛ بنابراین، تصویری که از

به‌صورت طبقه‌ای با انتساب متناسب بود. جهت اجرای تحقیق، پرسشنامه‌ای برای گروه هدف طراحی شد که از بخش‌های مختلفی (ویژگی‌های باغداران، نگرش آن‌ها نسبت به شرکت در برنامه‌های ترویجی، باورها و تمایل آن‌ها) تشکیل شده بود.

برای سنجش و اندازه‌گیری تمایل به مشارکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی گروه هدف، از نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده آیزن و فیش‌بین (۱۳۹۲) بهره گرفته شده است. در این مطالعه، ۱۳۷ نفر از افراد شرکت‌کننده در کلاس‌های آموزشی و ترویجی، برای ترسیم مدل تمایل به شرکت موردپرسشگری قرار گرفتند. در این راستا، بیش از ۵۰ گویه برای جمع‌آوری اطلاعات به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم، استفاده شده است. عوامل متعددی خارج از مدل برای شناسایی مشخصه‌های فردی و حرفه‌ای نمونه مورد مطالعه در جامعه (مشخصه‌های فردی-حرفه‌ای و اجتماعی-اقتصادی) استفاده شده است. پاسخ‌ها به‌صورت پنج گزینه‌ای و در قالب مقیاس لیکرت، از کاملاً موافقم (۵) تا ... کاملاً مخالفم (۱) طراحی گردیده است.

نگرش به‌صورت دو سؤال مستقیم و با استفاده از مقیاس افتراق معنایی^۱ (از ۱-۶) که شامل شش سؤال بود، اندازه‌گیری شد. همچنین، نگرش به‌صورت غیرمستقیم براساس باورهای رفتاری و ارزش‌یابی بروندادهای پاسخ‌گویان اندازه‌گیری گردید. برای سنجش باورهای رفتاری، از هفت سؤال و برای ارزش‌یابی بروندادهای، از پنج سؤال استفاده شد. هنجارهای ذهنی، به‌وسیله ۱۰ سؤال و به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم اندازه‌گیری شدند. به همین صورت، سایر متغیرها به‌صورت مستقیم و غیرمستقیم اندازه‌گیری شدند. روایی ابزار از طریق روایی محتوا محاسبه گردید و سازه و پایایی ترکیبی آن آباورهای رفتاری (۰/۸۵۷)، کنترل باورها (۰/۷۸۶)، باورهای ذهنی (۰/۶۹۷) نگرش (۰/۸۷۲)، تمایل (۰/۸۶۵)، هنجارهای ذهنی (۰/۶۲۳) و کنترل رفتار ادراک‌شده (۰/۵۷۶) با استفاده از نرم‌افزار لیزرل محاسبه شد که نشان‌دهنده پایایی نسبتاً مناسب ابزار بود. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS و Lisrel استفاده شد و برای تحلیل داده‌ها از آماره‌های توصیفی و آماره‌های استنباطی (آزمون تی مستقل، رگرسیون لجستیک و مدل‌سازی معادلات ساختاری) استفاده گردید.

۳. مبانی نظری تحقیق

شکل‌گیری رفتار و نگرش، به تجارب رفتاری، شناختی و عاطفی افراد بستگی دارد. نظریه‌های رفتاری متعددی تلاش کرده‌اند تا

افراد) قرار می‌گیرد. به عبارت دیگر، تمایلات افراد است که پیش‌بینی‌کننده‌های مستقیم رفتار هستند و به متغیرهایی مانند نگرش نسبت به فعالیت، پاسخ ارزش‌یابی فردی، هنجارهای ذهنی، اطلاعات اجتماعی در دسترس و فشار اجتماعی ادراک‌شده بستگی دارند. نگرش نسبت به فعالیت‌ها و هنجارهای ذهنی، به اطلاعات شناختی بستگی دارد و پیامدهای پیش‌بینی‌شده اجرا یا اجرائکردن رفتار، متأثر از نگرش و هنجارهای ذهنی است (آیزن، ۱۹۸۵).

رفتار، پاسخ قابل‌مشاهده برای نگرش معین و دقیق است. مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده بیان می‌نماید که نگرش، پیش‌بینی‌کننده خوبی برای رفتار است. به‌هرحال، رابطه بین نیت و رفتار افراد می‌تواند از طریق موانع فراروی رفتار یا فقدان مهارت‌های موردنظر پیچیده‌تر شود. نیت باعث شکل‌گیری رفتار خاص می‌شوند و عامل اصلی تعیین‌کننده نظریه است. تعیین‌کننده‌های اصلی تمایل عبارت‌اند از: نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتار ادراک‌شده^{۲۴}. در نگرش، باورهای افراد منجر به شکل‌گیری رفتار می‌شوند و رفتار منجر به بروندهای معینی خواهد شد که با ارزش‌یابی از این بروندها همراه می‌شود. از هنجارهای ذهنی انتظار می‌رود منجر به بروز یا بروزندادن رفتاری شوند که با انگیزه‌های فرد برای همراهی با این رفتار ترکیب شده‌اند (باگری، ۱۹۹۲). به‌اعتقاد آیزن (۲۰۰۵)، این سه مجموعه از باورها؛ یعنی، نگرش، هنجارهای ذهنی و تمایل، رفتار انسان را هدایت می‌کنند.

در این مدل، نگرش نسبت به رفتار، یک ارزیابی مثبت یا منفی از انجام رفتار است که توسط اعتقادات مرتبط با رفتار (باورهای رفتاری) و ارزش‌یابی از اجرای رفتار (ارزش‌یابی بروندها که درون باورهای رفتاری جای دارد) مشخص شده است.

هنجارهای ذهنی^{۲۵}، معادل ادراک فرد از فشارهای اجتماعی هستند که در رابطه با اجرای رفتار، بر فرد وارد می‌شوند. کنترل رفتار ادراک‌شده، مرتبط با درک افراد از مشکلات و سختی کاری که قرار است انجام دهند، می‌باشد. به‌اعتقاد آیزن (۲۰۰۵)، کنترل رفتار ادراک‌شده شامل تجارب گذشته و مشکلات پیش‌بینی‌شده است. در تحقیق حاضر تلاش شده است تا متغیرهای تبیین‌کننده رفتار کشاورزان برای شرکت در برنامه‌های ترویجی شناسایی گردد. با توجه به آنچه ذکر شد و براساس مؤلفه‌های مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده در شکل (۱)، فرضیه‌های زیر بررسی می‌شوند:

ترویج در ذهن باغداران عادی یا توانمند نقش بسته است، دارای اهمیت است و به‌عنوان یک ابزار بازاریابی برای استخدام کارکنان ترویج می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد. همچنین، فرصت تعامل اجتماعی در بین ارباب‌رجوع و تسهیلات ارائه‌شده از سوی مدیران، از عوامل مهم در مشارکت باغداران بوده است.

کارپنین (۲۰۰۵) در تحقیقی به بررسی روش‌های احیای (روش‌های طبیعی یا کاشتن) جنگل توسط مالکان جنگل در فنلاند، با استفاده از نظریه برنامه‌ریزی‌شده پرداخته است. انتخاب روش‌های احیای جنگل، با توجه به نگرش، هنجارهای ذهنی و کنترل رفتار ادراک‌شده پیش‌بینی شده است. نتایج تحقیق نشان داد که نگرش بیشترین اثرات مستقیم را در مدل رگرسیونی داشته است و اثر فشار هنجاری و عامل‌های کنترل (مانند شرایط خاک) کمتر بوده است؛ اما متقابلاً اثرات یکسانی بر تمایل برای استفاده از روش‌های احیای طبیعی داشتند. تجارب مطلوب گذشته از احیای طبیعی جنگل، اثرات مثبت مشخصی بر روی تمایل افراد داشته است. با توجه به اثرات مستقیم و غیرمستقیم از طریق نگرش، هنجارها و کنترل رفتار ادراک‌شده، تجارب گذشته مهم‌ترین عامل اکتشافی رفتار بود.

در ایران نیز در زمینه کشاورزی و منابع طبیعی تحقیقاتی انجام شده است. کرمی و منصورآبادی (۲۰۰۷) در تحقیقی با استفاده از مدل TPB نشان دادند که بین نگرش زنان و مردان نسبت به پایداری، تفاوت معنی‌داری وجود دارد.

عباسی و اکبری (۱۳۹۰) به بررسی تمایل روحانیون در شرکت در برنامه‌های آموزشی- ترویجی در بخش کشاورزی و منابع طبیعی پرداختند. نتایج نشان داد که متغیرهای نگرش، هنجارهای ذهنی و خودکارآمدی، مهم‌ترین تبیین‌کننده‌های تمایل روحانیون به شرکت در این فعالیت‌ها بودند.

غیاثوند غیائی و همکاران (۱۳۹۲) با استفاده از نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده، به تحلیل رفتار گندم‌کاران استان قزوین پرداختند. نتایج تحقیق آنان نشان داد که کارآمدی مهندسان ناظر و نگرش کشاورزان نسبت به طرح، مهم‌ترین پیش‌بینی‌کننده‌های رفتار کشاورزان بودند.

۱.۳. نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده

فرضیه‌های اصلی این نظریه براین‌اساس است که رفتار، به‌صورت مستقیم از طریق نیت افراد مشخص می‌شود و تحت‌تأثیر نگرش منفی یا مثبت و هنجارهای ذهنی (فشار اجتماعی درک‌شده توسط

۶. بین کنترل رفتار ادراک‌شده باغداران و تمایل آن‌ها نسبت به مشارکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، رابطه مثبتی وجود دارد.

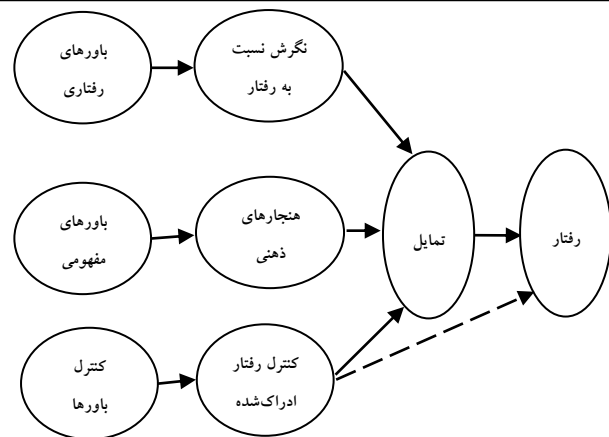
۴. یافته‌های تحقیق

۴.۱. اطلاعات جمعیت‌شناختی

بیشترین تعداد نمونه مورد مطالعه مربوط به شهرستان ارومیه، برابر با ۵۹ نفر (۲۵/۵٪) بوده است و کمترین تعداد نمونه، مربوط به شهرستان‌های ماکو و چالدران برابر با ۷ نفر (۳٪) بوده است. ۲۲۸ نفر از باغداران را مردان (۹۹/۱٪) و تنها ۲ نفر را زنان (۰/۹٪) تشکیل دادند. میانگین مساحت باغات، ۶/۶۷ هکتار، میانگین درآمد باغداران از فعالیت‌های باغداری، ۸۹/۸۶ میلیون ریال و میانگین درآمد باغداران از فعالیت‌های غیرباغداری برابر با ۴۰ میلیون ریال بود.

۴.۲. مقایسه وضعیت باغداران شرکت‌کرده و شرکت‌نکرده در کلاس‌های آموزشی-ترویجی

نتایج آزمون مقایسه میانگین (تی مستقل) بین باغداران شرکت‌کرده و باغداران شرکت‌نکرده در برنامه‌های ترویجی نشان داد که بین کنترل باورها، کنترل رفتار ادراک‌شده، باورهای رفتاری و تمایل رفتاری، در سطح ۱٪ و بین باورهای ذهنی و نگرش، در سطح ۵٪ تفاوت معنی‌داری وجود داشت. نتایج نشان داد که باغداران شرکت‌کرده تمایل بیشتری نسبت به باغداران شرکت‌نکرده در برنامه‌های ترویجی، برای شرکت در برنامه‌ها داشتند.

شکل ۱- مدل رفتار برنامه‌ریزی‌شده

مأخذ: آیزن، ۲۰۰۵

۱. بین باورهای رفتاری و نگرش باغداران نسبت به مشارکت در آموزش و ترویج کشاورزی و منابع طبیعی، رابطه مثبتی وجود دارد.
۲. بین باورهای ذهنی و هنجارهای ذهنی باغداران نسبت به مشارکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، رابطه مثبتی وجود دارد.
۳. بین کنترل باورها و کنترل رفتار ادراک‌شده باغداران درخصوص مشارکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، رابطه منفی وجود دارد.
۴. بین نگرش باغداران و تمایل آن‌ها نسبت به مشارکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، رابطه مثبتی وجود دارد.
۵. بین هنجارهای ذهنی و تمایل باغداران نسبت به مشارکت در کلاس‌های آموزشی-ترویجی، رابطه مثبتی وجود دارد.

جدول ۱- مقایسه باغداران شرکت‌کرده و شرکت‌نکرده در برنامه‌های ترویجی

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

متغیرها	متغیر گروه‌بندی	میانگین (از ۵)	تفاوت میانگین	انحراف معیار	t	سطح معنی‌داری
کنترل باورها	شرکت‌کرده	۴/۲۵	۱/۲۵۲	۲/۳۷	۳/۴۶	۰/۰۰۱**
	شرکت‌نکرده	۳/۹۳				
باورهای ذهنی	شرکت‌کرده	۴/۰۴	۱/۰۸۶	۲/۸	۲/۷۸	۰/۰۰۶*
	شرکت‌نکرده	۳/۷۷				
هنجارهای ذهنی	شرکت‌کرده	۳/۴۹	۰/۴۹۲	۳/۲۳	۱/۱۲۶	۰/۲۶۱
	شرکت‌نکرده	۳/۳۶				
کنترل رفتار ادراک‌شده	شرکت‌کرده	۴/۱	۱/۲۵۵	۲/۵۴	۳/۷۵	۰/۰۰۰**
	شرکت‌نکرده	۳/۷۸				
باورهای رفتاری	شرکت‌کرده	۴/۵۵	۱/۴۱	۲/۳۸	۴/۲۳	۰/۰۰۰**
	شرکت‌نکرده	۴/۲				
نگرش	شرکت‌کرده	۴/۳۱	۱/۰۷۸	۲/۸	۲/۸۲	۰/۰۰۵*
	شرکت‌نکرده	۴/۰۵				
تمایل	شرکت‌کرده	۳/۳۴	۱/۰۹۸	۲/۱۱	۳/۷۲	۰/۰۰۰**
	شرکت‌نکرده	۲/۹۶				

* معنی‌داری در سطح ۵٪

** معنی‌داری در سطح ۱٪

۳.۴. تحلیل متغیرهای متمایزکننده باغداران

شرکت کرده و شرکت نکرده در برنامه‌های ترویجی

در این تحقیق، برای تعیین متغیرهای متمایزکننده باغداران مشارکت کننده در برنامه‌های ترویجی از باغدارانی که در این برنامه‌ها شرکت نداشته‌اند، از رگرسیون لجستیک بهره برده شد. همانطور که در تحلیل رگرسیون، برای بررسی معنی‌دار بودن رابطه از مشخصه‌های استاندارد t و F استفاده می‌شود، در رگرسیون لجستیک، از توزیع کای‌اسکویر استفاده شد. مقدار آماره والد برابر با $7/91$ است که در سطح 1% معنی‌دار شده

است. در نتایج به‌دست آمده از احتمال لگاریتمی که برای برازش مدل استفاده می‌شود، در دو مرحله ظاهر شده است: در اولین مرحله که مربوط به گام اول می‌باشد، در آن تنها یک متغیر وارد معادله شده است. دومین مقدار نیز نشان می‌دهد که با ورود متغیر بعدی در مدل، مقدار احتمال لگاریتمی اول نسبت به دومین مقدار آن یک بهبودی را نشان می‌دهد؛ به طوری که مقدار آن از $294/886$ به $289/145$ کاهش یافته است. تفاضل این دو، برابر با مقداری است که برای مقدار کای‌اسکویر بهبود یافته به دست می‌آید (جدول ۲):

جدول ۲- خلاصه مدل لجستیک

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

گام	-2 Log likelihood	Cox & Snell R Square	Nagelkerke R Square
۱	۲۹۴/۸۸۶	۰/۰۷۲	۰/۰۹۷
۲	۲۸۹/۱۴۵	۰/۰۹۵	۰/۱۲۸

نیز معنی‌داری متغیرهای وارد شده در معادله را نشان می‌دهد. بر مبنای مقدار ثابت و ضریب B می‌توان معادله بهینه رگرسیون لجستیک را به شرح زیر نوشت:

$$BB = 0/182 - PBC = 0/141 - 5/051 = \text{برتری لگاریتمی}$$

جدول (۳)، مقدار ثابت، ضریب B ، نسبت برتری، آماره والد و غیره را نشان می‌دهد. در این قسمت، ضریب منفی متغیرهای کنترل رفتار ادراک شده و باورهای رفتاری نشان می‌دهند که با افزایش این دو، احتمال شرکت در برنامه‌های ترویجی کاهش می‌یابد. نسبت برتری $Exp(B)$ ، بیانگر نسبت فراوانی تعلق به یک طبقه به فراوانی تعلق نداشتن به آن طبقه است. آماره والد

جدول ۳- متغیرهای وارد شده در معادله

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

متغیرها	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Exp(B)
گام اول	باورهای رفتاری	۰/۲۳۱	۱۵/۱۳۲	۱	۰/۰۰۰	۰/۷۹۴
	میزان ثابت	۳/۶۸۸	۱/۰۵۴	۱	۰/۰۰۰	۳۹/۹۶۲
گام دوم	کنترل رفتار ادراک شده	-۰/۱۴۱	۵/۵۸۷	۱	۰/۰۱۸	۰/۸۶۸
	باورهای رفتاری	-۰/۱۸۲	۸/۶۲۵	۱	۰/۰۰۳	۰/۸۳۴
میزان ثابت	۵/۰۵۱	۱/۲۲۰	۱۷/۱۳۴	۱	۰/۰۰۰	۱۵۶/۱۷۳

برازندگی فزاینده (IFI)، شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) و شاخص بسیار مهم ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب (RMSEA) استفاده شده است. نسبت مجذور کای به درجه آزادی، بسیار به حجم نمونه وابسته می‌باشد و نمونه بزرگ کمیت خرد را بیش از آنچه که بتوان آن را به غلط بودن مدل نسبت داد، افزایش می‌دهد. ایده‌آل آن است که مقدار خردی دوی دارای سطح معنی‌داری، بیشتر از $0/05$ باشد یا مقدار خردی دوی تقسیم بر درجه آزادی، کمتر از $2/75$ باشد. با توجه به مقدار

۴.۴. بررسی عوامل مؤثر بر تمایل مشارکت باغداران در

کلاس‌های آموزشی- ترویجی

در این پژوهش، برای دست‌یافتن به هدف فوق، از روش مدل‌سازی معادلات ساختاری، براساس داده‌های ۱۳۷ نفر از باغداران شرکت کننده در کلاس‌های آموزشی- ترویجی استفاده گردید. در این راستا، برای ارزیابی مدل، از شاخص‌های X^2 ، میانگین مجذور پس‌ماندها (RMR)، شاخص برازندگی (GFI) ^{۲۶}، شاخص تعدیل برازندگی (AFGI) ^{۲۷} شاخص نرم‌شده برازندگی (NFI)، شاخص نرم‌شده برازندگی (NNFI)، شاخص

مقادیر t گزارش شده برای هر یک از بارهای عاملی استاندارد شده، می‌توان نتایج این جدول را برای تمام پارامترهای گزارش شده معتبر اعلام کرد؛ زیرا، تمام مقادیر t گزارش شده در مقابل پارامترهای استاندارد، بیشتر از مقدار ۲ هستند.

گزارش شده در جدول (۴)، مقدار χ^2 دو معنی دار است و سطح معنی داری آن ۰/۰۰۰ گزارش شده است. در مدل معادلات ساختاری، برای آزمون معنی داری پارامترهای مدنظر در مدل، از شاخص آماری t استفاده می‌شود؛ بنابراین، پارامترهایی که دارای مقادیر بزرگ‌تر از ۲ هستند، از لحاظ آماری معنی دار می‌باشند. با توجه به نتایج جدول (۸) و

جدول ۴- بارهای عاملی استاندارد شده و سطح معنی داری نشانگرهای مربوط به سازه نظریه

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

پایایی ترکیبی	t	انحراف استاندارد	بارهای عاملی استاندارد شده	علامت در مدل	صفت مکنون
۰/۹۷	۸/۶۴	۰/۰۷	۰/۶۵	OE1	باورهای رفتاری
	۱۲/۸۸	۰/۰۶	۰/۸۸	OE2	
	۱۰/۹۱	۰/۰۷	۰/۷۹	OE3	
	۹/۳۷	۰/۰۷	۰/۷۱	OE4	
۰/۹۵	۸/۵۰	۰/۰۸	۰/۶۹	CB1	کنترل باورها
	۷/۱۲	۰/۰۸	۰/۶۰	CB2	
	۶/۱۰	۰/۰۸	۰/۵۳	CB3	
	۷/۶۶	۰/۰۸	۰/۶۳	CB4	
۰/۹۴	۵/۳۰	۰/۰۹	۰/۴۷	NB1	باورهای ذهنی
	۴/۷۲	۰/۰۹	۰/۴۲	NB2	
	۹/۳۵	۰/۰۸	۰/۷۵	NB3	
	۷/۲۸	۰/۰۸	۰/۵۸	NB4	
۰/۹۷	-	-	۰/۷۲	ATB1	نگرش نسبت به رفتار
	۹/۳۳	۰/۰۸	۰/۸۱	ATB2	
	۹/۶۰	۰/۰۸	۰/۸۳	ATB3	
	۸/۹۰	۰/۰۸	۰/۷۸	ATB4	
۰/۹۷	-	-	۰/۸۳	I1	تمایل
	۱۱/۵۳	۰/۰۷	۰/۸۲	I2	
	۱۰/۶۹	۰/۰۷	۰/۷۸	I3	
۰/۸۷	-	-	۰/۳۵	SN1	هنجارهای ذهنی
	۳/۱۲	۰/۲۲	۰/۷۱	SN2	
	۲/۹۶	۰/۱۷	۰/۵۱	SN3	
	۲/۱۴	۰/۱۳	۰/۲۸	SN4	
۰/۷۳	-	-	۰/۱۵	PBC1	کنترل رفتار ادراک شده
	۲/۱۱	۰/۱۰	۰/۲۲	PBC2	
	۱/۴۵	۰/۳۲	۰/۴۷	PBC3	
	۱/۴۹	۰/۴۹	۰/۷۴	PBC4	

می‌شود. این معیارها بین صفر تا یک متغیر هستند که هرچه به عدد ۱ نزدیک‌تر باشند، نیکویی برازش مدل با داده‌های

معیارهای GFI و AGFI نشان‌دهنده اندازه‌ای از مقدار نسبی واریانس‌ها و کواریانس‌ها می‌باشند که توسط مدل تبیین

مشاهده شده بیشتر است. مقادیر GFI و AGFI گزارش شده برای این مدل، هر دو بالاتر از ۰/۸ هستند که تأییدکننده نتایج آزمون خی‌دو می‌باشند. ریشه دوم میانگین مجذور پس‌ماندها؛ یعنی، تفاوت بین عناصر ماتریس مشاهده شده در گروه نمونه و عناصر ماتریس‌های برآورد یا پیش‌بینی شده، با فرض درست-بودن مدل موردنظر است؛ هرچه RMR برای مدل موردآزمون به صفر نزدیک‌تر باشد، مدل ذکرشده برازش بهتری دارد. در این پژوهش، مقدار ناچیز RMR؛ یعنی، ۰/۰۶، نشان‌دهنده تبیین مناسب کوواریانس‌ها است. برای بررسی اینکه یک مدل به‌خصوص در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن، از لحاظ تبیین مجموعه‌ای از داده‌های مشاهده شده تا چه حد خوب عمل می‌کند، از مقادیر شاخص نرم‌شده برازندگی (NFI)، شاخص نرم‌نشده برازندگی (NNFI)، شاخص برازندگی فزاینده (IFI) و شاخص برازندگی تطبیقی (CFI) استفاده شده است. به اعتقاد

هادجیستاوپروس، فرامباخ، و اسموندسن (۱۹۹۹)، مقادیر بالای ۰/۸ دو شاخص اول و بالای ۰/۰۹ دو شاخص دوم، حاکی از برازش بسیار مناسب مدل طراحی شده در مقایسه با سایر مدل‌های ممکن است. در نهایت، برای بررسی اینکه مدل موردنظر چگونه برازندگی و صرفه‌جویی را با هم ترکیب می‌کند، از شاخص بسیار توانمند ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب RMSEA استفاده شده است. شاخص RMSEA، ریشه میانگین مجذورات تقریب می‌باشد. این شاخص برای مدل‌های خوب، ۰/۰۵ و کمتر است. مدلی که در آن، این شاخص ۰/۱۰ یا بیشتر باشد، برازش ضعیفی دارد. مقدار بسیار ناچیز این شاخص؛ یعنی، ۰/۰۵۴، مدل ساختاری مورد استفاده برای نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده در این پژوهش، نشان‌دهنده برازش نسبتاً مناسب و طراحی مناسب طرح تحقیق می‌باشد.

جدول ۵- شاخص‌های برازندگی مدل اندازه‌گیری نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

شاخص	معیارها	مقدار گزارش شده
نسبت مجذور کای به درجه آزادی	$> 2/75$	۱/۳۹
میانگین مجذور پس‌ماندها RMR	$0/05 <$	۰/۰۶
شاخص برازندگی GFI	$0/80 >$	۰/۸۳
شاخص تعدیل برازندگی AGFI	$0/80 >$	۰/۸۰
شاخص نرم‌شده برازندگی (NFI)	$0/90 >$	۰/۹۱
شاخص نرم‌نشده برازندگی (NNFI)	$0/90 >$	۰/۹۶
شاخص برازندگی فزاینده (IFI)	$0/90 >$	۰/۹۷
شاخص برازندگی تطبیقی (CFI)	$0/90 >$	۰/۹۷
ریشه دوم برآورد واریانس خطای تقریب RMSEA	$0/08 <$	۰/۰۵۴

مکنون نشان می‌دهد. ضرایب مسیر استاندارد شده، نشان‌دهنده قوت روابط بین متغیرهای مستقل و وابسته در مدل می‌باشند. مقدار R^2 نیز نشان‌دهنده مقدار واریانس تبیین شده به وسیله متغیرهای مستقل در مورد متغیر وابسته است. بر اساس نتایج حاصل از ضرایب مسیر، متغیرهای تمایل، کنترل رفتار ادراک شده و نگرش به رفتار، بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته رفتار داشته‌اند و متغیرهای باورهای ذهنی و هنجارهای ذهنی کمترین تأثیر را داشته‌اند (جدول ۶):

همانطور که مشخصه‌های برازندگی جدول (۵) نشان می‌دهد، داده‌های این پژوهش با ساختار عاملی و زیربنای نظری متغیرهای نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده برازش مناسبی دارد و این، بیانگر همسوس بودن سؤالات با سازه‌های نظری است.

۴.۵. مدل ساختاری

جدول زیر، ضرایب مسیر استاندارد شده و سطح معنی‌داری آن‌ها در مدل ساختاری و ضرایب تعیین (R^2) را برای هر متغیر

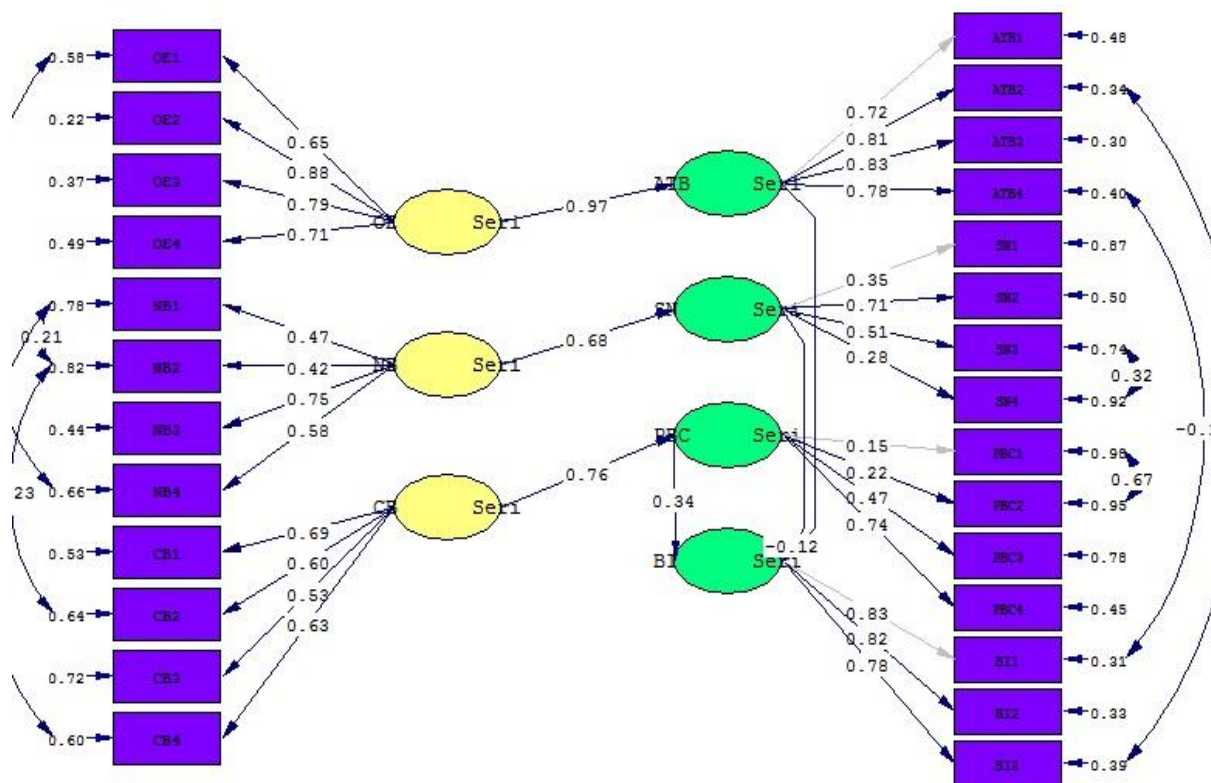

جدول ۶- روابط علی بین متغیرهای وابسته و مستقل موجود در نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

متغیر وابسته	متغیر مستقل	اثرات مستقیم	اثرات غیر مستقیم	کل اثرات	انحراف استاندارد	t- value	R ²
نگرش (ATB)	باورهای رفتاری	۰/۹۷	-	۰/۹۷		۹/۱۹**	۰/۹۴
هنجارهای ذهنی (SN)	باورهای ذهنی	۰/۶۸	-	۰/۶۸		۳/۱۲**	۰/۴۷
کنترل رفتار ادراک شده (PBC)	کنترل باورها	۰/۷۶	-	۰/۷۶		۱/۴۹ ^{ns}	۰/۵۸
تمایل (BI)	باورهای رفتاری	-	۰/۸۱	۰/۸۱		-	۰/۹۹
	باورهای ذهنی	-	۰/۰۸	۰/۰۸		-	
	کنترل باورها	-	۰/۲۶	۰/۲۶		-	
	نگرش	۰/۸۴	-	۰/۸۴		۸/۰۵**	
	هنجارهای ذهنی	-۰/۱۲	-	-۰/۱۲		-۱/۲۷ ^{ns}	
	کنترل رفتار ادراک شده	۰/۳۴	-	۰/۳۴		۱/۴۰ ^{ns}	

*P<0.05 **P<0.01

Chi-Square=426.97, df=307, P-value=0.00001, RMSEA=0.054

شکل ۲- مدل ساختاری تحقیق با ضرایب مسیر

مأخذ: یافته‌های پژوهش، ۱۳۹۲

۵. نتیجه‌گیری و ارائه پیشنهادها

طی سال‌های اخیر، نهادها و سازمان‌های مختلفی ارائه‌دهنده خدمات ترویجی به باغداران بوده‌اند و در این زمینه پیشرفت‌های زیادی صورت گرفته است؛ اما مشکلی که کارشناسان و متخصصان با آن مواجه هستند این است که بسیاری از باغداران در برنامه‌ها شرکت نمی‌کنند یا پس از مدتی، به دلایل مختلف از شرکت در برنامه‌ها منصرف می‌شوند و بسیاری از کارشناسان به دنبال کشف دلایل آن بوده‌اند. نظریه‌های رفتاری متعددی به دنبال آن بوده‌اند تا رفتار و فعالیت‌های مردم در موقعیت‌های مختلف را تبیین کنند. یکی از این نظریه‌ها، نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده است که آیزن و فیش‌بین (۱۹۸۰ الف) از آن برای پیش‌بینی رفتار استفاده کرده‌اند. در این راستا، هدف از انجام تحقیق حاضر، عوامل مؤثر بر تمایل و شرکت در برنامه‌های آموزشی-ترویجی با استفاده از نظریه رفتار برنامه‌ریزی شده بود.

نتایج حاصل از آزمون تی مستقل نشان داد که باغداران شرکت کرده در برنامه‌های ترویجی، تمایل بیشتری نسبت به باغداران شرکت نکرده برای شرکت در برنامه‌ها دارند. این مسئله نشان از این دارد که این برنامه‌ها تا حدی توانسته‌اند در تمایل باغداران باغدار نسبت به شرکت در برنامه‌ها تغییر مثبت ایجاد نمایند و در دانش و بینش آن‌ها تغییراتی ایجاد کنند. نتایج حاصل از همبستگی مثبت و معنی‌دار بین تمایل و تمام متغیرهای دیگر در تحقیق، در بین باغداران شرکت‌کننده مبین این واقعیت است که این برنامه‌های ترویجی به صورت مستقیم و غیرمستقیم، بر تمایل باغداران برای شرکت در برنامه‌های ترویجی اثرگذار هستند. به طور مستقیم، به این صورت که نتایج نشان داد باغداران با شرکت در برنامه‌های ترویجی، نسبت به دریافت اطلاعات اقدام می‌کنند و باعث بهبود دانش و نگرش و غیره و در نهایت، تمایل برای شرکت در برنامه‌های بعدی می‌شوند و به طور غیرمستقیم، به این صورت که نتایج نشان داد باغداران تحت تأثیر فعالیت سایر باغداران، افراد و خانواده قرار می‌گیرند و با تشویق آن‌ها، در برنامه‌های ترویجی کشاورزی شرکت می‌کنند.

بر اساس نتایج حاصل از رگرسیون لجستیک، متغیرهای کنترل رفتار ادراک شده و باورهای رفتاری نشان‌دهنده این هستند که با افزایش این دو، احتمال شرکت در برنامه‌های ترویجی کاهش می‌یابد؛ بنابراین، نتایج این تحلیل نشان می‌دهد که در طی زمان، باغداران به این نتیجه رسیده‌اند که برنامه‌های ترویجی نتوانسته است نیازهای آن‌ها را برآورده سازد. نتایج حاصل از تحلیل مدل معادلات ساختاری نیز نشان داد که این

نظریه در پیش‌بینی تمایل باغداران می‌تواند مورداستفاده قرار گیرد. بر اساس نتایج حاصل از ضرایب مسیر، متغیرهای نگرش و باورهای رفتاری، بیشترین تأثیر را بر متغیر وابسته تمایل به شرکت در برنامه‌های ترویجی داشته‌اند و این، مطابق با نتایج تحقیقات غیاثوندغیثی و همکاران (۱۳۹۲)، برنات و روشویچ (۲۰۰۸)، حاتم (۲۰۰۶)، کرمی و منصورآبادی (۲۰۰۷)، رحمان و همکاران (۲۰۰۷) است.

بنابراین با توجه به اینکه برنامه‌های ترویجی می‌توانند در بهبود نگرش باغداران و در نهایت، تمایل آن‌ها برای شرکت در برنامه‌های ترویجی مؤثر واقع شوند، توصیه می‌گردد که کارگزاران و مروجان ترویجی، در جهت هرچه بهتر برگزار نمودن برنامه‌های ترویجی اقدامات و برنامه‌ریزی‌های مناسب و لازم را به عمل آورند تا باغداران نسبت به این برنامه‌ها نگرش بهتری پیدا نمایند. بر اساس این نظریه، مهم‌ترین اقدامی که کارگزاران و مروجان ترویجی می‌توانند برای هرچه بهتر برگزار کردن برنامه‌های ترویجی انجام دهند، عبارت است از: درک صحیح از دانش، مهارت‌ها و از همه مهم‌تر، نگرش باغداران باغدار نسبت به حفظ و تداوم این برنامه‌ها.

نتایج مستقیم تأثیر کنترل رفتار ادراک باغداران بر شرکت در برنامه‌های ترویجی نیز مبین این مسئله می‌باشد که تجارب مثبت این باغداران می‌تواند در جهت بهبود دانش و نگرش سایر باغداران استفاده شود و از این باغداران به عنوان رهبران روستایی یا مددکار ترویجی، در راستای توسعه فعالیت‌های کشاورزی استفاده گردد.

همچنین، به اعتقاد نورلند (۱۹۹۲)، برای باغدارانی که تمایل زیاد به شرکت در این برنامه‌ها دارند، توسعه مشوق‌های درونی از طرق مختلف می‌تواند در تصمیم‌گیری آن‌ها برای شرکت در این دوره‌ها مؤثر واقع شود.

نتایج حاصل از تجربه محققان، طراحان پرسشنامه و افرادی که در جمع‌آوری داده‌ها فعالیت داشتند، نشان داد که پاسخ‌گویی باغداران به سؤالات این نظریه مشکل است. این امر به این دلیل است که سازه‌های این مدل روان‌شناختی هستند و ابعاد درونی را در برمی‌گیرند؛ بنابراین، پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آینده، محققانی که قصد به کارگیری این نظریه را دارند یا برای افراد دارای سطح سواد بالا استفاده نمایند یا اینکه ابعاد درونی و بیرونی را با هم ترکیب نمایند تا در تبیین مدل نهایی، برآزش بیشتری به دست آورند و تمام عوامل روان‌شناختی و غیرروان-شناختی مؤثر بر رفتار مشخص گردد.

یادداشت‌ها

1. Ford
2. Habeeb, Birkenholz, & Weston
3. Bruening, Radhakrishna, & Rollins
4. Schmitt, Durgan, & Iverson
5. Place
6. Norland
7. Bowling
8. Clarck- Richardson
9. Jacob & Ferrer
10. Semantic Differential Scale
11. Ajzen & Fishbein
12. Leone, Perugini, & Ercolani
13. Theory of Reasoned Action (TRA)
14. Theory of Self - Regulation (TSR)
15. Bagozzi
16. Theory of Planned Behavior (TPB)
17. Madden
18. Pouta & Rekola
19. Bernat & Roschewitz
20. Karppinen
21. Hattam
22. Bergevoet, Ondersteijn, Saatkamp, Van Woerkum, & Huirne
23. Rehman
24. Percived Behavior Control (PBC)
25. Subjective norms
26. Goodness of Fit Index (GFI)
27. Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
28. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

کتابنامه

۱. غیاثوندغیائی، ف.، میرک‌زاده، ع.، و اکبری، م. (۱۳۹۲). تحلیل رفتار گندمکاران استان قزوین نسبت به طرح مهندسیین ناظر گندم: کاربرد نظریه رفتار برنامه‌ریزی‌شده. *مجله پژوهش‌های ترویج و آموزش کشاورزی*، ۶(۲۲)، ۳۵-۲۱.
۲. عباسی، ع.، و اکبری، م. (۱۳۹۰). بررسی تمایل روحانیون برای مشارکت در برنامه‌های آموزشی و ترویجی کشاورزی و منابع طبیعی. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۲(۳)، ۴۶۷-۴۶۷.
۳. ویسی، ه.، محمودی، ح.، و شریفی‌مقدم، م. (۱۳۸۹). تبیین رفتار کشاورزان در پذیرش فناوری‌های مدیریت تلفیقی آفات. *مجله تحقیقات اقتصاد و توسعه کشاورزی ایران*، ۴۱(۴)، ۴۹۰-۴۸۱.
4. Ajzen, I. (1985). From intention to actions: A theory of planned behavior. In J. Kuhl & J. Beckman (Eds.), *Action-control: From cognition to behavior* (pp. 11-39). Heidelberg: Springer.
5. Ajzen, I. (2005). *Attitudes, personality, and behavior*. Chicago: The Dorsey Press.
6. Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980a). Prediction of goal directed behavior: Attitudes, intentions and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Social Psychology*, 41(4), 607-627.
7. Ajzen, I., & Fishbein, M. (1980b). *Understanding attitudes and predicting social behavior*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
8. Ajzen, I., & Madden, J. T. (1986). Prediction of goal-related behavior: Attitudes, intentions, and perceived behavioral control. *Journal of Experimental Psychology*, 22(5), 453-474.
9. Bagozzi, R. (1992). The self-regulation of attitudes, intentions, and behavior. *Social Psychology Quarterly*, 55(2), 178-204.

10. Bergevoet, R. H. M., Ondersteijn, C. J. M., Saatkamp, H. W., Van Woerkum, C. M. J., & Huirne, R. B. M. (2004). Entrepreneurial behavior of Dutch dairy farmers under a milk quota system: Goals, objectives and attitudes. *Agricultural Systems*, 80(1), 1-21.
11. Bernat, K., & Roschewitz, A. (2008). Recreational benefits of urban forests: Explaining visitors' willingness to pay in the context of the theory of planned behavior. *Journal of Environmental Management*, (89), 155-166.
12. Bowling, C. J. (2001). Using the program life cycle can increase your return on time invested. *Journal of Extension*, 39(3), 31-42.
13. Bruening, T., Radhakrishna, R., & Rollins, T. (1992). Environmental issues: Farmers' perceptions about usefulness of informational and organizational sources. *Journal of Agricultural Education*, 33(2), 34-42.
14. Clark-Richardson, A. (2003). *The theory of planned behavior in predicting attendance at environmental horticulture extension programs* (Unpublished master thesis). University of Florida, Florida, USA.
15. Fishbein, M., & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention and behavior: An introduction to theory and research*. Addison-Wesley.
16. Florida Agriculture Statistics Service. (2002). *Foliage, floriculture and cut greens*. Retrieved March 15, 2003, from <http://www.nass.usda.gov/fl>
17. Ford, C. L. (1995). Educational priorities of small farmers in West Tennessee. *Journal of Agricultural Education*, 36(1), 31-37.
18. Habeeb, M., Birkenholz, R. J., & Weston, C. R. (1987). Clientele group and extension council officer perceptions of the cooperative agricultural extension service. *Journal of Agricultural Education*, 28(1), 15-20.
19. Hadjistavropoulos, H. D., Frombach, I. K., & Asmundson, G. J. G. (1999). Exploratory and confirmatory factor analytic investigations of the Illness Attitudes Scale in a nonclinical sample. *Behaviour Research and Therapy*, 37(7), 671-684.
20. Hattam, C. (2006). Barriers to the adoption of organic agriculture an investigation using the theory of planned behavior. *International Association of Agricultural Economics Conference*, Gold Coast, Australia. Retrieved January 4, 2013, from <http://www.orgprints.org/10182/>
21. Jacob, S., & Ferrer, M. (2000). *Program theory for effective extension program planning*. Retrieved February 10, 2014, from <http://ufdcimages.uflib.ufl.edu/IR/00/00/20/77/00001/FY03100.pdf>
22. Karami, E., & Mansoorabadi, A. (2007). Sustainable agricultural attitudes and behaviors: A gender analysis of Iranian farmers. *Environment, Development and Sustainability*, 10(6), 883-898.
23. Karppinen, H. (2005). Forest owners' choice of reforestation method: An application of the theory of planned behavior. *Forest Policy and Economics*, 7(3), 393-409.
24. Leone, L., Perugini, M., & Ercolani, A. (1999). A comparison of three models of attitude-behavior relationships in the studying behavior domain. *European Journal of Social Psychology*, 29 (2-3) 161-189.
25. Norland, E. (1992). Why adults participate? *Journal of Extension*, 30(3), 1-4. Retrieved March 11, 2002, from <http://www.joe.org/joe/1992fall/a2.html>.
26. Place, N. (2001). *Principals of effective extension educational programs*. Retrieved March 19, 2002, from <http://ufdc.ufl.edu/IR00002476/00001/>
27. Pouta, E., & Rekola, M. (2001). The theory of planned behavior in predicting willingness to pay for abatement of forest regeneration. *Society and Natural Resources*, 14(2), 93-106.
28. Rehman, T., McKemey, K., Yates, C. M., Cooke, R. J., Garforth, C. J., Tranter, R. B., & Dorward, P. T. (2007). Identifying and understanding factors influencing the uptake of new technologies on dairy farms in SW England using the theory of reasoned action. *Agricultural Systems*, 94(2), 281-293.
29. Schmitt, M., Durgan, B., & Iverson, S. (2000). *Journal of Extension*, 38(6), 3-10.

The Analysis of Factors Affecting Horticulturist Intention and Participation in Agricultural Training-extension Programs in Western Azerbaijan Province

Morteza Akbari^{1*}, Ali Asadi², Abdolmotaleb Rezaei³, Zargham Abdollahi⁴

1- Assistant Prof., in Entrepreneurship in Technology, University of Tehran, Tehran, Iran

2- Full Prof., in Agricultural Economic and Development, University of Tehran, Tehran, Iran

3- Assistant Prof., in Agricultural Economic and Development, University of Tehran, Tehran, Iran

4-MSc. student in Entrepreneurship management, University of Tehran, Tehran, Iran

Received: 12 Jun 2014 Accepted: 24 May 2014

Abstract:

Purpose: promoting the extension programs is a challenge which extension professionals and planners faced with and detection of influencing factors on programs' success or fail needs to significant time allocation and commitment, so extension and education programs aim to farmers' empowerment are very important. Today, many farmers are not interested in these programs for several reasons, so farmers' satisfaction and programs auditing are very important. Based on this fact, the purpose of this study is analysis of influencing factors on farmers' intention and participation in extension-education programs.

Methodology: The population included all the Horticulture farmers in Western Azerbaijan Province in Iran. About 231 Horticulture farmers were selected using Morgan Table. The instrument to collect data was a questionnaire which its content and face validities were established by a panel of experts and its reliability was calculated by Cronbach's-alpha coefficient for each part. Structural Equation Modeling (SEM) used for data analysis. Results are calculated with Logistic Regression and LISREL is used for the structural equation modeling.

Findings: results from independent t test suggested that Horticulture farmers participated in extension programs have more intention than farmers who did not participate in these programs for participate in extension and training programs. Based on results from path-coefficients, attitude and behavioral beliefs variables have had most effects on dependent variable, intention to participate in extension programs.

Research limitation: because this theory only examines internal constructs, so in the next researches this model can be integrated into others by researchers.

Practical implications: results suggested that entrepreneurial trainings were effective, so the suggestion is that more improving the trainings more promoting the audiences' intention.

Original/value: this study has examined farmers' participatory behavior by applying one of known psychological theories and its results are useful for agricultural extension expertise.

Key words: participation, Horticulture farmers, intention, theory of reasoned action, extension programs.

How to cite this article:

Akbari, M., Asadi, A., Rezaei, A. & Abdollahi, Z. (2014). The analysis of factors affecting horticulturist intention and participation in agricultural training-extension programs in Western Azerbaijan Province. *Journal of Research & Rural Planning*, 3(7), 63-75.

URL <http://jrrp.um.ac.ir/index.php/RRP/article/view/30949>

ISSN: 2322-2514 eISSN: 2383-2495